

REFERENSES

1. Bahtyn M.M. Estetyka slovesnogo tvorcestva [Aesthetics of verbal creativity] / M. M. Bahtyn. – M.: Yskusstvo, 1986.– 445 c.
2. Bochkarev L.L. Psychologyja muzykalnoj dejatel'nosti [Psychology of musical activity] / L. L.Bochkarev. – M.: Klassyka XXI, 2008. – 352 s.
3. Lengle A. Zhyzn, napolnennaja smyslom. Prykladnaja logoterapyja [Life full of meaning: applied logotherapy] / A. Lengle. – M.: Genezys, 2004. – 128 s.
4. Lengle A. Person: Ekzystencyalno-analytycheskaja teoryja lichnosti: sb. statej [Person: the existential-analytic theory of personality] / A.Lengle. – M.: Genezys, 2006. – 159 s.
5. Merlo-Ponti M. Fenomenologija sprynjattja [Phenomenology of perception] / pereklad z franc. O.Josypenka, S.Josypenka. – K.: Ukrajin's'kij Centr duhovnoji kul'tury. – 2001. – 552 s.
6. Orlov V.F. Orlov V. F. Profesijne stanovlennja majbutnih vchyteliv mystec'kyh dyscyplin: teorija i tehnologija [Professional of future teachers of artistic disciplines: Theory and Technology]: monografija /Valerij Fedorovych Orlov [za zag. red. G. A. Zjazjuna]. – K. : Nauk. dumka, 2003. – 262 s.
7. Padalka G.M. Pedagogika mystectva (Teorija i metodyka vykladannja mystec'kyh dyscyplin) [Art Pedagogy (theory and methodology of teaching artistic disciplines)] / Galyna Mykytivna Padalka. – K.: Osvita Ukrajin, 2008. – 274 s.
8. Rodzhers Karl. Tvorcestvo kak usylenye sebja [Creativity as strengthening himself] / Karl Rodzhers // Gumanistycheskaja y transpersonal'naja psyhologija. Hrestomatyja / [sost. K.V. Sel'chenjuk.] – M.:Harvest, M.: AST, 2000.– S. 296-306.
9. Rudnycka O.P. Pedagogika: zagalna ta mystecka [Pedagogy: general and artistic]: navch. posib. /Oksana Petrivna Rudnycka. – K., 2002. – 270 s.
10. Slovyk inshomovnyh sliv [Dictionary of foreign words] / Uklad.: S.M.Morozov, L.M.Shkaraputa. – K.: Naukova dumka, 2000. – 683 s.
11. Frankl V. Chelovek v poyskah smysla [Man in Search for Meaning] / V. Frankl.– M.: Progress, 1990. – 367 s.
12. Bollnow O. Zwischen Philosophie und Pedagogik: Vortrage und Aufsätze / O.Bollnow. – Aachen, 1988. – 211 p.

УДК 378.011.3–051:57]:504

О. А. ЦУРУЛЬ

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ

Розкрито особливості методичної підготовки майбутніх учителів біології до реалізації сучасних завдань екологічної освіти та виховання в умовах впровадження варіативної складової змісту методичної підготовки у педагогічних ВНЗ (на прикладі вибіркової навчальної дисципліни «Методика організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх і позашкільних закладах»). Встановлено, що еколого-натуралістична робота реалізується за двома напрямками: як позакласна робота з біології та позашкільна еколого-натуралістична робота. На засадах компетентнісного підходу здійснено проектування навчального процесу. Охарактеризовано особливості розгортання змісту дисципліни на рівні провідних форм організації навчання (лекцій, практичних занять і самостійної роботи) та визначено відповідні результати навчання майбутніх учителів біології.

Ключові слова: *готовність учителя, екологічна освіта та виховання, еколого-натуралістична робота, зміст освіти, методична підготовка, підготовка учителя біології.*

О. А. ЦУРУЛЬ

МЕТОДИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ К РЕАЛИЗАЦИИ СОВРЕМЕННЫХ ЗАДАЧ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ

Раскрыты особенности методической подготовки будущих учителей биологии к реализации современных задач экологического образования и воспитания в условиях внедрения вариативной составляющей содержания методической подготовки в педагогических вузах (на примере избирательной учебной дисциплины «Методика организации эколого-натуралистического работы учащихся в общеобразовательных и внешкольных учреждениях»). Установлено, что эколого-

натуралистическая работа реализуется по двум направлениям: как внеклассная работа по биологии и внешкольная эколого-натуралистическая работа. На основе компетентностного подхода осуществлено проектирование учебного процесса. Охарактеризованы особенности развертывания содержания дисциплины на уровне форм организации обучения (лекций, практических занятий и самостоятельной работы) и определены соответствующие результаты обучения будущих учителей биологии.

Ключевые слова: *готовность учителя, содержание образования, методическая подготовка, подготовка учителя биологии, экологическое образование и воспитание, эколого-натуралистическая работа.*

O. TSURUL

TRAINING FUTURE BIOLOGY TEACHERS FOR ACCOMPLISHING MODERN OBJECTIVES OF ENVIRONMENTAL EDUCATION

The article deals with methodical training of future Biology teachers for implementation of contemporary objectives of environmental education and upbringing. The content of optional course "Methods of ecological and naturalistic activity in general schools and out-of-school educational facility" is offered. This course is a variable component of methodical training of future teachers of Biology at pedagogical universities. It has been determined, the ecological and naturalistic activity is realized in two ways: as extracurricular ecological and naturalistic activity in Biology, and ecological and naturalistic activity which is run out of school. On the basis of competence-based approach there has been carried out a design of the educational process. The peculiarities of realization of course content in different forms of methodical training (lectures, practical classes and self-study work) have been substantiated. Corresponding results of future Biology teachers' training have been determined.

Key words: *readiness of a teacher; environmental education and upbringing; environmental and naturalistic activity; content of education; training; training of biology teacher.*

В умовах реалій екологічної кризи проблема формування екологічної компетентності громадян є одним із провідних завдань освіти, спрямованої на «набуття знань і навичок, що сприяють формуванню нового екологічно свідомого суспільства, формування нових світогляду, позицій, цінностей, сприяють розвитку, який є соціально бажаним, економічно життєздатним і екологічно збалансованим» [3] – освіти для сталого розвитку. Сучасні напрями екологічної освіти та виховання визначають пріоритети у формуванні змісту методичної підготовки сучасного вчителя біології, який безпосередньо є тим суб'єктом цілеспрямованого та організованого процесу формування екологічної компетентності дітей, що має забезпечити його завершеність і системність.

Пошук ефективних форм та методів підготовки майбутніх учителів біології до реалізації завдань екологічної освіти та виховання – педагогічна проблема, яка не втрачає актуальності протягом кількох останніх десятиліть. У працях В. В. Вербицького, О. А. Драган, О. О. Колонькової, О. Л. Пруцакової, Г. П. Пустовіта, Н. А. Пустовіт, Т. М. Руснак, О. А. Сорочинської, С. В. Шмалей та інших вчених обґрунтовані теоретичні засади та сформульовані практичні рекомендації щодо змісту, форм та методів екологічної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ) і позашкільних закладах освіти (ПЗО).

Формування готовності майбутніх учителів до здійснення екологічної освіти та виховання стало об'єктом дисертаційних досліджень Т. П. Кучай, Е. Г. Кучиної, В. В. Танської, Є. Флешар, Т. М. Чистякової, Л. М. Шаповал та ін. Науковці єдині у думці про доцільність впровадження окремої форми методичної підготовки майбутнього учителя – курсу за вибором, спецкурсу, факультативу – та її провідну роль у формуванні готовності майбутніх учителів до здійснення екологічної освіти та виховання.

На сучасному етапі актуальність означеної проблеми визначається і реаліями шкільної практики, і новими можливостями підготовки майбутнього учителя у ВНЗ у контексті імплементації Закону України «Про вищу освіту».

Мета статті – визначити особливості підготовки майбутніх учителів біології до реалізації завдань екологічної освіти та виховання в умовах реалізації варіативної складової змісту методичної підготовки у педагогічному ВНЗ (на прикладі вибіркової навчальної дисципліни

«Методика організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах»).

Базовими поняттями для наукового пошуку слугують поняття «готовність майбутнього вчителя біології до екологічної освіти та виховання», «еколого-натуралістична робота» та «екологічна компетентність».

Поділяючи думку Т. С. Нінової [4, с. 12] та В. В. Танської [9, с. 10], ми розглядаємо готовність майбутнього вчителя біології до екологічної освіти та виховання як складне, інтегративне особистісне утворення, що включає систему екологічних, психолого-педагогічних, соціально-екологічних, методичних знань, умінь і навичок організації означеного виду навчальної діяльності учнів, яка виникає в результаті певного досвіду і ґрунтується на формуванні позитивного ставлення, усвідомленні мотивів і потреб у цій діяльності та проявляється у конкретних діях учителя.

Еколого-натуралістична робота – це форма роботи, що передбачає «оволодіння учнями знаннями про навколишнє середовище, набуття досвіду розв’язання екологічних проблем, залучення до організації, здійснення практичної природоохоронної та дослідницької робіт, формування екологічної культури особистості, соціально-громадського досвіду та навичок у галузях сільського господарства, розвиток інтересів відповідно до вимог сьогодення, їх професійну орієнтацію» [7, с. 190]. Аналіз практики свідчить, що еколого-натуралістична робота реалізується за двома напрямками: як позакласна робота з біології та позашкільна еколого-натуралістична робота, яка, на думку В. В. Вербицького, забезпечує «міждисциплінарний підхід до формування екологічного мислення, екологічної культури, раціонального природокористування, що створює поле логічного підпорядкування різнопланових за змістом і формою знань» [2, с. 76].

Результатом еколого-натуралістичної роботи в ЗНЗ та ПЗО є екологічна компетентність, яку провідні вітчизняні вчені у галузі екологічної освіти та виховання Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко та О. О. Колонькова тлумачать як

- здатність особистості приймати рішення і діяти так, щоб завдавати довіллю якомога меншої шкоди;
- прояв екологічної культури особистості в її «зоні відповідальності»;
- характеристика, що дає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку;
- здатність особистості до ситуативної діяльності у побуті і природному оточенні, коли здобуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в уміння приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля;
- здатність застосовувати екологічні знання й досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності;
- показник сформованості екологічної культури особистості [10, с. 8].

У контексті нашого дослідження значний науковий та практичний інтерес становлять результати наукового пошуку О. А. Сорочинської. У статті «Проблема підготовки майбутніх учителів біології до організації позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи» [8] за результатами власного дослідження авторка виокремила найдієвіші види еколого-натуралістичної роботи та встановила основні причини низького рівня організації позакласної еколого-натуралістичної роботи, дві провідні з яких – 1) відсутність належної теоретичної і практичної підготовленості, незнання основ еколого-натуралістичної роботи (56% опитаних); 2) невідповідність і відсутність методичного забезпечення щодо проведення названого виду роботи учнів основної школи (48% опитаних) –беззаперечно, на нашу думку, вказують на необхідність спеціально організованої методичної підготовки майбутніх учителів біології у ВНЗ.

О. А. Сорочинська розробила авторський курс «Підготовка майбутнього вчителя біології до позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи», який доповнює базові навчальні курси Житомирського державного університету ім. І. Франка: «Методика

навчання біології та природознавства», «Шкільна навчально-дослідна ділянка та гуртки юних натуралістів», «Методика проведення позакласної роботи та факультативних занять з біології».

Розглядаючи форми та види позакласної еколого-натуралістичної роботи, студенти-біологи розробляють мультимедійні презентації екологічної стежки, шкільного лісництва, шкільних географічних і метеорологічних майданчиків та ін. Під час постановки спостережень і дослідів на шкільній навчально-дослідній ділянці, в куточку живої природи, на екологічній стежці вони опановують програми статистичної обробки отриманих даних. Також студенти виготовляють слайд-фільми еколого-натуралістичного характеру за допомогою програм Power Point, працюють над тестовими оболонками для подальшого контролю знань учнів, вчать збирати, аналізувати, узагальнювати інформацію тощо [6, с. 466]. Нам імпонує таке розуміння ролі інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у методичній підготовці вчителя загалом та виокремлення готовності майбутнього вчителя біології до впровадження цих технологій у позакласну еколого-натуралістичну роботу зокрема.

Сучасні реалії організації процесу ступеневої підготовки фахівців у ВНЗ відкривають нові можливості для формування готовності майбутніх учителів біології до реалізації завдань екологічної освіти та виховання, які з'являються в умовах формування та впровадження варіативної складової змісту методичної підготовки майбутніх учителів біології у педагогічних у ВНЗ.

Зокрема, у навчальних планах першого року підготовки магістрів галузі знань «0401 Природничі науки» за спеціальністю «8.04010201 Біологія» заочної форми навчання на факультеті природничо-географічної освіти та екології НПУ імені М. П. Драгоманова передбачена вибіркова навчальна дисципліна «Методика організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах».

Предметом вивчення дисципліни є теоретичні засади та практичні методи організації еколого-натуралістичної роботи учнів в ЗНЗ і ПЗО.

Мета і завдання – формування готовності майбутніх учителів біології до організації еколого-натуралістичної роботи учнів в ЗНЗ і ПЗО.

Міждисциплінарні зв'язки: методика навчання біології, екологія, біологічні дисципліни, основи ІКТ, загальна та вікова психологія, педагогіка.

Проектування навчального процесу вище означеної вибіркової дисципліни здійснювалося на засадах компетентнісного підходу, що передбачає виокремлення ключових компетентностей [1, с. 91] та відповідних результатів навчання (табл. 1; в ній еколого-натуралістична робота у ЗНЗ і ПЗО позначена як ЕНР).

Таблиця 1
Основні результати навчання та компетентності, які вони формують

№ з/п	Результати навчання		Компетентності
	Знати	Вміти	
	Мету і завдання ЕНР	Відбирати, синтезувати і конструювати навчальний матеріал відповідно до цілей ЕНР	Предметна, методична
	Нормативно-правову базу та навчально-методичне забезпечення організації ЕНР	Проектувати ЕНР	Інформаційна, методична
	Методичні особливості організації ЕНР у різних її формах та видах	<ul style="list-style-type: none"> • Здійснювати оптимальний відбір та поєднання форм і видів ЕНР; • планувати підготовку, організацію та проведення форм і видів ЕНР; • здійснювати керівництво діяльністю (пізнавальною, ігровою, трудовою тощо) вихованців під час ЕНР; 	Автономізаційна, методична, продуктивна

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

		<ul style="list-style-type: none"> • формувати екологічну компетентність, екологічно-доцільну поведінку та культуру праці, розвивати пізнавальний інтерес, готувати вихованців до свідомого вибору професії засобами ЕНР; • аналізувати інноваційний досвід організації ЕНР 	
	Дидактичні можливості методів, методичних прийомів, організаційних форм і технологій організації ЕНР	<ul style="list-style-type: none"> • Здійснювати обґрунтований вибір методів, методичних прийомів, організаційних форм та технологій організації ЕНР учнів різного рівня розвитку з урахуванням їхніх інтересів, здібностей, а також навчально-матеріальної бази ЗНЗ і ПЗО; • конструювати технологічні карти проведення еколого-натуралістичних заходів у ЗНЗ і ПЗО; • прогнозувати труднощі та помилки вихованців і запобігати їхній появі; • аналізувати та оцінювати результати власної професійної діяльності та діяльності вихованців в умовах ЕНР 	Методична, психологічна, комунікативна, предметна
	Методику використання засобів навчання, обладнання та ІКТ для організації ЕНР	Застосовувати засоби навчання, обладнання та ІКТ у процесі організації колективної, групової та індивідуальної ЕНР	Інформаційна, методична
	Тенденції розвитку еколого-натуралістичної освіти в історичній ретроспективі	Творчо використовувати прогресивні ідеї національного досвіду організації ЕНР в умовах сучасного навчально-виховного процесу ЗНЗ і ПЗО	Продуктивна, методична

Загальний обсяг дисципліни становить 5 кредитів ЄКТС, з яких 10 год. – лекції, 6 год. – практичні заняття та 134 год. – самостійна робота студентів (табл. 2).

Таблиця 2

Тематичний план дисципліни «Методика організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах»

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (заочна форма навчання)			
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Самостійна робота

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Модуль 1. Теоретичні засади організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах освіти					
1	Теоретичні засади організації еколого-натуралістичної роботи	4	2	2	20
Модуль 2. Методичні засади організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах освіти					
1	Форми та види еколого-натуралістичної роботи учнів у ЗНЗ	8	6	2	74
2	Методичні особливості еколого-натуралістичної роботи у позашкільних закладах освіти	4	2	2	40
Разом: 150 год.		16	10	6	134

Так, зокрема, у межах теми «Теоретичні засади організації еколого-натуралістичної роботи» (1-й модуль) передбачено опанування такого змісту: поняття про еколого-натуралістичну роботу: сутність, принципи організації, зміст та напрямки реалізації; екологічна компетентність та екологічно-доцільна поведінка як результат еколого-натуралістичної роботи у загальноосвітніх та позашкільних закладах освіти; тенденції розвитку еколого-натуралістичної освіти в історичній ретроспективі; напрями використання прогресивних ідей національного досвіду організації еколого-натуралістичної роботи в умовах сучасного навчально-виховного процесу ЗНЗ і ПЗО.

2-й модуль «Методичні засади організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах освіти» складають дві теми:

1. Форми та види еколого-натуралістичної роботи учнів у ЗНЗ – система форм та видів еколого-натуралістичної роботи школярів у ЗНЗ; вибір методів, методичних прийомів, організаційних форм та технологій організації еколого-натуралістичної роботи учнів різного рівня розвитку з урахуванням їхніх інтересів, здібностей, а також навчально-матеріальної бази ЗНЗ; методика організації та проведення індивідуальної, групової та масової еколого-натуралістичної роботи; методика використання засобів навчання, обладнання та ІКТ для організації еколого-натуралістичної роботи.

2. Методичні особливості еколого-натуралістичної роботи у ПЗО – організація еколого-натуралістичної роботи школярів; вибір методів, методичних прийомів, організаційних форм та технологій організації еколого-натуралістичної роботи учнів різного рівня розвитку з урахуванням їхніх інтересів, здібностей, а також навчально-матеріальної бази ПЗО; особливості дослідницької роботи учнів; специфіка гурткової роботи еколого-натуралістичного напрямку; методика організації та проведення масових еколого-натуралістичних заходів.

Практичний блок пропонуваної програми представлений трьома практичними заняттями та самостійною роботою студентів.

На практичному занятті № 1 «Навчально-методичне забезпечення еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах освіти» майбутні вчителі біології виконують такі завдання:

- 1) проаналізувати нормативні документи, що регламентують зміст і форми еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах освіти;
- 2) визначити провідні напрямки еколого-натуралістичної роботи учнів;
- 3) проаналізувати навчальні програми та діяльність творчих об'єднань еколого-натуралістичного напрямку.

Зміст завдань для аудиторної роботи на практичному занятті № 2 «Методика організації еколого-натуралістичної роботи у ЗНЗ»:

- 1) ознайомитись з інноваційним досвідом організації еколого-натуралістичної роботи;
- 2) охарактеризувати провідні форми, технології та методи еколого-натуралістичної роботи;
- 3) змоделювати індивідуальний та груповий заходи еколого-натуралістичного змісту;

4) розробити тематику еколого-натуралістичних заходів для учнів основної (старшої) школи.

Під час практичного заняття № 3 «Методика організації еколого-натуралістичної роботи у позашкільних закладах освіти» пізнавальна діяльність майбутніх учителів біології спрямована на виконання завдань такого змісту:

- 1) ознайомитись з інноваційним досвідом організації еколого-натуралістичної роботи;
- 2) охарактеризувати провідні форми, технології та методи еколого-натуралістичної роботи;
- 3) розробити тематику еколого-натуралістичних заходів для молодших (старших) підлітків.

Провідною формою опанування змісту навчальної дисципліни «Методика організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах» є самостійна робота студентів, частка якої становить 89 % навчального часу (134 з 150 год.).

Самостійна робота розглядається нами як форма організації навчання, що включає різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності, які здійснюються на аудиторних заняттях та у позааудиторний час, з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів, під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі [5, с. 16].

Специфіка підготовки фахівців в умовах заочної форми навчання та змістові особливості вказаної дисципліни визначають провідні види самостійних робіт.

А) розробка планів – конспектів занять та заходів, що розкривають методику проведення заняття гуртка, екскурсії, екологічного свята, екологічної гри, акції, операції, екологічного лекторію, конференції, семінару, естафети, марафону, вечора (декади), екологічної стежки, експедиції, тренінгу тощо (на вибір) у ЗНЗ (ПЗО).

Б) підготовка реферативних повідомлень такої орієнтовної тематики:

Історія розвитку еколого-натуралістичної освіти в Україні.

Формування екологічної компетентності під час еколого-натуралістичної роботи учнів основної (старшої) школи.

Методика формування екологічно-доцільної поведінки в умовах еколого-натуралістичної роботи у ЗНЗ (ПЗО).

Педагогічні технології організації еколого-натуралістичної роботи у ЗНЗ (ПЗО).

Формування національної самосвідомості учнів в умовах еколого-натуралістичної роботи.

Використання регіонального підходу в еколого-натуралістичній роботі.

Організація дослідницько-експериментальної роботи в гуртках еколого-натуралістичного спрямування.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в еколого-натуралістичній роботі у ЗНЗ (ПЗО).

В) складання анотованих переліків:

статей (за останні 5 років) з досвіду еколого-натуралістичної роботи у ЗНЗ України (або у ПЗО України, за кордоном);

інтернет-джерел з досвіду еколого-натуралістичної роботи у ЗНЗ (або ПЗО України).

Г) анкетування «Стан сформованості екологічно-доцільної поведінки учнів основної (старшої) школи» та відповідна обробка й інтерпретація результатів.

Д) виконання індивідуального навчально-дослідного завдання «Організація еколого-натуралістичної роботи у ЗНЗ» (або у ПЗО – на вибір студента).

Методична підготовка майбутніх учителів біології в умовах ступеневої освіти передбачає формування варіативної складової її змісту. Одним із провідних напрямків такої підготовки є формування у майбутніх учителів біології готовності до реалізації сучасних завдань екологічної освіти та виховання. Вибіркова навчальна дисципліна «Методика організації еколого-натуралістичної роботи учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах» – сучасна форма методичної підготовки у ВНЗ, потужний дидактичний потенціал якої надає завершеності та цілісності процесу формування у майбутніх учителів готовності до реалізації сучасних завдань екологічної освіти та виховання.

Подальші дослідження проблеми вбачаємо у розробці методики організації еколого-натуралістичної роботи на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних методів та прийомів, технологій особистісно-орієнтованого навчання та виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є. Європейській вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади / О. Є. Антонова, Л. П. Маслак // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 81–109.
2. Вербицький В. В. Еколого-натуралістична освіта в Україні: історія, проблеми, перспективи / В. В. Вербицький. – К.: СМП Аверс, 2003. – 304 с.
3. Конкурс «Сталий розвиток – наш вибір». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2015/11/30>
4. Нінова Т. С. Підготовка майбутніх учителів хімії до екологічної освіти і виховання учнів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. С. Нінова. – К., 2002. – 20 с.
5. Самостійна робота студентів з методик навчання природничих дисциплін: теорія та практика: монографія / С. Г. Кобернік, І. В. Мороз, О. А. Цуруль та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 315 с.
6. Сорочинська О. А. Готовність майбутнього вчителя біології до впровадження інформаційних технологій у позакласну еколого-натуралістичну роботу з учнями основної школи / О. А. Сорочинська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – № 30. – С. 462–467.
7. Сорочинська О. А. Організація позакласної еколого-натуралістичної роботи учнів основної школи / О. А. Сорочинська // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2012. – Вип. 66 «Педагогічні науки». – С. 189–193.
8. Сорочинська О. А. Проблема підготовки майбутніх учителів біології до організації позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи / О. А. Сорочинська // Біологічні дослідження – 2015: зб. наук. праць. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/16534>.
9. Танська В. В. Підготовка майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. В. Танська. – Житомир, 2006. – 20 с.
10. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посібник/ Н. А. Пустовіт та ін. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 64 с.

REFERENCES

1. Antonova O. Y. Yevropeyskiy vymir kompetentnisnoho pidkhodu ta yoho kontseptual'ni zasady / O. Y. Antonova, L. P. Maslak // Profesiyna pedahohichna osvita: kompetentnisnyy pidkhid: monohrafiya [European dimension of competence approach and its conceptual basis // Vocational teacher education: competence approach: Monograph] / za red. O. A. Dubasenyuk. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. – P. 81–109.
2. Verbytskyy V. V. Ekoloho-naturalistychna osvita v Ukraini: istoriya, problemy, perspektyvy [Out of school ecological and naturalistic education: history, problems and prospects] / V. V. Verbyts'kyu. – K.: SMP Avers, 2003. – 304 p.
3. Konkurs «Stalyy rozvytok – nash vybir». [Competition «Sustainable development – our choice»]. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2015/11/30>.
4. Ninova T. S. Pidhotovka maybutnikh uchyteliv khimiyi do ekolohichnoyi osvity i vykhovannya uchniv [The training of future teachers of Chemistry for the pupils' ecological education and upbringing]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / T. S. Ninova. – K., 2002. – 20 p.
5. Samostiyna robota studentiv z metodyk navchannya pryrodnychkh dystsyplin: teoriya ta praktyka: monohrafiya [Students' self-study work of methods of natural sciences: theory and practice: monograph] / S. H. Kobernik, I. V. Moroz, O. A. Tsurul ta in. – K.: NPU imeni M. P. Drahomanova, 2011. – 315 p.
6. Sorochynska O. A. Hotovnist' maybutn'oho vchytelya biolohiyi do vprovadzhennya informatsiynykh tekhnolohiy u pozaklasnu ekoloho-naturalistychnu robotu z uchnyamy osnovnoyi shkoly [Readiness of students for using of the information technologies in out-of-school ecological and naturalistic work with the pupils of the main school] / O. A. Sorochyn'ska // Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi ta innovatsiyni metodyky navchannya v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiya, teoriya, dosvid, problemy. – 2012. – N 30. – P. 462–467.
7. Sorochynska O. A. Orhanizatsiya pozaklasnoyi ekoloho-naturalistychnoyi roboty uchniv osnovnoyi shkoly shkoly [The organization of the pupils' extracurricular ecological and naturalistic work of the general school] / O. A. Sorochyn'ska // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka. – 2012. – Vyp. 66 «Pedahohichni nauky». – P. 189–193.
8. Sorochynska O. A. Problema pidhotovky maybutnikh uchyteliv biolohiyi do orhanizatsiyi pozaklasnoyi ekoloho-naturalistychnoyi roboty z uchnyamy osnovnoyi shkoly [The problem of training of the future teachers of biology to extracurricular ecological and naturalistic work of the primary school] /

- O. A. Sorochyns'ka // Biologichni doslidzhennya – 2015: zb. nauk. prats'. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://eprints.zu.edu.ua/16534>.
9. Tans'ka V. V. Pidhotovka maybutn'oho vchytelya biologiyi do ekolohichnoyi osvity starshoklasnykiv [The training of the future biology teacher for the ecological education of senior students]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / V. V. Tans'ka. – Zhytomyr, 2006. – 20 p.
 10. Formuvannya ekolohichnoyi kompetentnosti shkolnyariv [Formation of ecological competence of students]: nauk.-metod. posibnyk / N.A. Pustovit ta in. – K.: Pedagogichna dumka, 2008. – 64 p.

УДК 378.147

О. Д. КРАЄВСЬКА

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ

Розглянуто проблему формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів засобами технік психологічного тренінгу з урахуванням чинників, які ускладнюють та полегшують роботу перекладача. Досліджено поняття «професійна комунікативна компетентність перекладача» та концепцію вторинної мовної особистості. Розглянуто сумісність і доцільність застосування технік психологічного тренінгу: формулювання питань, малої розмови, повторювання, перефразування та інтерпретації, а також вправ різних типів, які традиційно виконуються на заняттях з іноземної мови майбутніми перекладачами. Взятю до уваги поділ вправ за критерієм спрямованості на прийом чи видачу інформації (рецептивні, репродуктивні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні та рецептивно-продуктивні) та за критерієм комунікативності (комунікативні, умовно-комунікативні та не комунікативні). Розкрито технологію формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів.

Ключові слова: комунікативна компетентність, перекладач, психологічний тренінг, техніка повторення, техніка перефразування, техніка малої розмови.

О. Д. КРАЕВСКАЯ

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ СРЕДСТВАМИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ТРЕНИНГА

Рассматривается проблема формирования коммуникативной компетентности будущих переводчиков средствами техник психологического тренинга, с учетом факторов, которые усложняют и облегчают работу переводчика. Исследуется понятие «профессиональная коммуникативная компетентность переводчика» и концепция вторичной языковой личности. Рассмотрены совместимость и целесообразность применения техник психологического тренинга и упражнений различных типов, которые традиционно выполняются на занятиях по иностранному языку будущими переводчиками. Принято во внимание разделение упражнений по критерию направленности на прием или выдачу информации (рецептивные, репродуктивные, рецептивно-репродуктивные, продуктивные и рецептивно-продуктивные) и по критерию коммуникативности (коммуникативные, условно-коммуникативные и некоммуникативные). Раскрыта технология формирования коммуникативной компетентности будущих переводчиков.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, переводчик, психологический тренинг, техника повторения, техника перефразирование, техника интерпретации, техника малого разговора.

O. KRAIEVSKA

FUTURE TRANSLATORS' COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION BY MEANS OF PSYCHOLOGICAL TRAINING

In the paper we study the problem of communicative competence of interpreters by means of psychological training techniques, taking into account the factors that impede and facilitate the work of translators. The notion of translators' professional communicative competence and the concept of secondary